«CHATGPT» ТА ЙОГО РОЛЬ В ЕКСПЕРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Кандидат юридичних наук, доцент **Катерина Латиш,**
докторант MSCA4Ukraine програми Вільнюського університету
місто Вільнюс, Литовська Республіка,
асистент кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
місто Харків, Україна,
Saulėtekis av. 9, 10222 Vilnius, Lietuva,
<latysh78@gmail.com>

Анотація. У світлі прийняття Європейським Парламентом першого в світі закону про штучний інтелект необхідність обговорення питання впровадження його у судово-експертну діяльність є істотною та більш, ніж терміновою. Це пов'язано в першу чергу з викликами, які постають у світлі забезпечення безпеки, дотримання фундаментальних прав та верховенства права. У статті аналізується стан правового регулювання штучного інтелекту в Україні та закордоном у розрізі криміналістичної науки, а також визначаються напрямки для його ефективного створення з урахуванням надзвичайних викликів та необхідності впровадження у процес розслідування та судово-експертної діяльності задля автоматизації та оптимізації окремих процесів.

Метою статті є аналіз впливу стрімкого розвитку цифрових технологій та впровадження систем штучного інтелекту на судову, експертну та правоохоронну діяльність, особливо в умовах воєнного стану. Розглянуто перший випадок судового розгляду та надання судом оцінки використанню однією зі сторін в обґрунтування своїх доводів штучного інтелекту ChatGPT.

Результати дослідження показали, що в умовах надзвичайного та воєнного стану проблеми цифровізації судово-експертної діяльності та використання технологій штучного інтелекту стають ще більш актуальними та інтенсивно впроваджуються, місцями випереджаючи нормативно-правове регулювання. Ці процеси також пов'язані з наявністю фізичних небезпек, викликаних ракетними обстрілами та вимушеною міграцією судових експертів. Штучний інтелект може стати важливим інструментом для оптимізації процесів судово-експертної діяльності, зокрема для пошуку ключових слів у великому масиві інформації, аналізу текстів, відео- та фотозображень. Пропонується використовувати штучний інтелект для інформаційно-аналітичного та довідкового забезпечення діяльності судових експертів, створення спеціалізованих інформаційних освітніх систем, а також для аналізу даних з метою виявлення шаблонів, характерних для пропагандистських повідомлень. Також проаналізовано існуючу судову практику щодо використання ChatGPT та штучного інтелекту.

Дотримання принципів верховенства права, основних прав людини, поваги до честі й гідності, рівності перед законом і судом, пропорційності, змагальності сторін, прозорості, неупередженості та справедливості є ключовими під час використання штучного інтелекту у судовій та експертній діяльності. Це забезпечить відповідність використання інноваційних технологій високим стандартам та ефективність роботи експертних установ.

Подяка: Катерина Латиш отримала фінансування в рамках проекту MSCA4Ukraine, який фінансується Європейським Союзом.

Ключові слова: штучний інтелект, ChatGPT, судова та експертна діяльність.

Вступ

Можливості штучного інтелекту стають дедалі значущими для криміналістичної науки, оскільки вони відкривають нові перспективи для розслідування. Однак, поточне кримінально-процесуальне законодавство не адаптовано до цифрової трансформації у сфері розслідування та правосуддя. Навіть, поняття цифрових доказів у кримінальному процесі не дістало свого закріплення та достатнього врегулювання. Ця проблематика набуває критичного значення, особливо під час воєнного та надзвичайного стану, коли доступ до місця події може бути обмеженим або неможливим через активні бойові дії або окупацію. Крім того, ігнорування кримінально-процесуальних норм може призвести до відхилення таких доказів судом як неприпустимих, що стає вкрай ризикованим у випадку надання цифрових доказів міжнародним органам, таким, як Міжнародний Кримінальний Суд, де діє високий стандарт доказування «поза розумним сумнівом».

Разом з тим, в Україні досі не прийнято закону, який би регулював можливості використання штучно згенерованої інформації у криміналістичній науці. Хоча, у наявних стратегічних документах, наприклад, у Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, затвердженій Кабінетом Міністрів України 02.12.2020 р. за №1556-р, підкреслюється потреба у подальшому розвитку існуючих технологій в сфері правосуддя, таких як Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, Електронний суд, Єдиний реєстр досудових розслідувань та інші. Акцент на розвиток існуючих технологій, а не на впровадження нових, разом із загальним посиланням на єдині принципи та правила використання, розроблені в Європейському союзі, вказує на відсутність достатньої бази для розвитку та ефективної роботи цифрових технологій у правовій сфері в Україні.

В Україні поки що не затверджені етичні стандарти та норми, які регулюють використання штучного інтелекту в судочинстві, як і не міститься у чинному законодавстві заборони на використання технологій ШІ під час здійснення розслідування, експертної діяльності чи судочинства. Безумовно, розроблення таких стандартів регулювання є одним із завдань державної політики у сфері правового регулювання штучного інтелекту. Допоки вони відсутні, необхідно керувати завданнями та принципами встановленими профільними законами тієї діяльності, яка здійснюється, що превалює над будь-якими іншими міркуваннями у судовому процесі. Розвиток генеративних моделей штучного інтелекту відкриває нові можливості для розслідування, експертної діяльності та судочинства, але також створює нові ризики. Наукові розробки та дослідження також знаходяться на початковому етапі свого впровадження, але вже є певні фундаментальні роботи таких вчених, як Басистої І.В., Удовенко Ж.В.[1], Карчевського М.В.[2], Куховця Д.О.[3], Торбаса О.О.[4], Шепітько В.Ю.[5], Шепітько М.В.[6], Матуєлене С., Шевчук В. та Балтрунене Ю.[7] та інших науковців. Однак, з урахуванням динамічного розвитку цифрових технологій та відсутністю належного правового регулювання цієї сфери, необхідним є аналіз правозастосовної практики для вироблення конкретних правових рішень та відповідних подальших наукових розробок.

Чи може «ChatGPT» стати одним з науково-технічних засобів для проведення судово-експертних досліджень?

У криміналістичний науці штучний інтелект переважно задіяний для обробки та узагальнення значних об'ємних наборів цифрової інформації та масивів даних (наприклад, аналізу відео та аудіо матеріалів зі свідченням жертв та свідків кримінальних правопорушень) виділення текстових даних з відео- та аудіоматеріалів, а також пошуку за ключовими словами. Це особливо корисно в ситуаціях, де обсяги проведених інтерв'ю або допитів є настільки великими, що їх фізичне переглядання стає нереалістичним. ШІ може бути застосований для цілей обробки таких даних, виконуючи роботу значно швидше, ніж це здатна зробити команда людей. Він ефективно аналізує та категоризує великі масиви інформації згідно з заданими критеріями. Наприклад, при аналізі інтерв'ю з полоненими, ШІ може допомогти створити умовну карту або матрицю, що відображає розміщення або концентрацію полонених на конкретну дату, а також відстежувати напрямки їх переміщення та умови утримання.

Однак, перш ніж перейти до аналізу чи може штучний інтелект стати одним з науково-технічних засобів для проведення судово-експертних досліджень, слід проаналізувати його нормативно-правове регулювання.

Європейський парламент вже ухвалив перший в світі закон про штучний інтелект (ШІ), який спрямований на захист фундаментальних прав, демократії, верховенства права та стійкості навколишнього середовища від штучного інтелекту з високим ризиком, одночасно стимулюючи інновації[8] та утверджуючи Європу як лідера в цій галузі. Регламент встановлює зобов'язання для ШІ на основі його потенційних ризиків і рівня впливу, встановлюючи заборони на використання окремих додатків штучного інтелекту, які можуть порушити права людини. Є спроба врегулювати дискусійну ситуацію з використання технологій розпізнавання обличчя та інших біометричних систем ідентифікації.

Україна є членом Спеціального комітету із штучного інтелекту при Раді Європи та у жовтні 2019 року приєдналася до Рекомендацій Організації економічного співробітництва і розвитку з питань штучного інтелекту (Organisation for Economic Co-operation and Development, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449), а в грудні 2020 року розпорядженням Кабінету Міністрів України схвалила Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні[9], відповідно до якої розроблення та використання систем штучного інтелекту можливе лише за умови дотримання верховенства права, основоположних прав і свобод людини та громадянина, демократичних цінностей, а також забезпечення відповідних гарантій під час використання

1 Басиста, І. В., Удовенко, Ж. В., Кулинич, М.-М. А. (2024). Огляд тенденцій щодо штучного інтелекту та його перспективність для процесуальних рішень у перебігу кримінального провадження. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету.* Серія «Право», Випуск 81: частина 3, с. 19–38.

2 Karchevskyi, M., Losych, S., Germanov, S. (2023). Socialisation of Artificial Intelligence and transhumanism: legal and economic aspects. *Baltic Journal of Economic Studies.* 9(1), p. 61–70.

3 Карчевський, М. В., Куковинець, Д. О. (2023). Використання технологій штучного інтелекту правоохоронними та судовими органами: світовий досвід та напрями розвитку національного законодавства. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. Редкол.: Батиргареєва, В. С. (голов. ред.) *та ін*. Вип. 46, с. 21–31.

4 Торбас, О. О. (2023). Способи використання штучного інтелекту при проведенні наукових досліджень в сфері кримінального процесу на прикладі функціоналу CHATGPT та аналізу категорії «розсуд» у кримінальному провадженні. *Правові новели.* №9, с. 373: http://legalnovels.in.ua/journal/19_2023/48.pdf

5 Shepitko, V., Shepitko, M., Latysh, K., Kapustina, M., Demidova, E. (2024). Artificial intelligence in crime counteraction: From legal regulation to implementation. *Social and Legal Studios*. 7(1), p. 135–144.

6 Шепітько, М. В. (2023). Перспективи впровадження, використання та відповідальності штучного інтелекту в ЄС та Україні. *Вісник асоціації кримінального права.* № 2, с. 48–61: http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/292386

7 Матуєлене, С., Шевчук, В., Балтрунене, Ю. (2022). Штучний інтелект в діяльності органів правопорядку та юстиції: вітчизняний та європейський досвід. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. 4 (29), с. 12–46.

8 Artificial Intelligence Act: MEPs adopt landmark law. Press Releases: https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240308IPR19015/artificial-intelligence-act-meps-adopt-landmark-law

9 Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні, схвалена розпорядженням КМУ від 02.12.2020 р., № 1556: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p#Text

таких технологій[10].

У грудні 2018 року Європейська комісія з питань ефективності правосуддя прийняла Етичну хартію про використання ШІ у судових системах та їх середовищі (European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment)[11], що стало першим кроком до сприяння відповідальному використанню ШІ у європейській судовій системі відповідно до цінностей Ради Європи.

Пізніше Парламентська асамблея розробила Резолюцію про необхідність демократичного управління ШІ № 2341 (2020), підготувала Звіт щодо здійснення правосуддя за алгоритмом – роль ШІ у поліцейській діяльності та системах кримінального правосуддя (2020)[12].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 №1556-р схвалено Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні, що визначає пріоритетні сфери, у яких реалізуються завдання державної політики розвитку галузі штучного інтелекту. Однак, як зазначає М. Шепітько, у цій Концепції не визначено межі відповідальності за недобросовісне використання систем ШІ та наслідки, до яких може призвести таке використання штучного інтелекту, як і не висвітлено проблеми наявності обмежень чи заборон використання штучного інтелекту[13].

Наприкінці минулого року Консультативна рада європейських суддів (КРЄС) підготувала висновок від 01.12.2023 № 26 (2023), в пункті 90 якого вказала: «Використання технологій насамперед має поважати природу судового процесу. По-перше, багато судових рішень є дискреційними рішеннями, заснованими на конкретних фактах окремої справи. По-друге, судді відіграють суттєву роль у розвитку права. Вони не просто застосовують фіксовані та незмінні правила. Судді повинні мати можливість виправляти або доповнювати закон, якщо він не відповідає вимогам або загрожує зашкодити його застосуванню в певних справах. Технології не повинні втручатися у сферу справедливості. Технології не повинні знеохочувати або перешкоджати критичному мисленню суддів, оскільки це може призвести до стагнації правового розвитку та ерозії системи правового захисту. Тому технологічні інструменти повинні поважати процес ухвалення судових рішень і автономію суддів»[14].

Застосування криміналістичних технік є допустимим лише за умови дотримання законних прав та інтересів громадян, а також моральних та етичних норм. Методи і засоби криміналістики повинні базуватися на науковій основі, бути науково обґрунтованими та спиратися на вивчені об'єктивні закономірності. Таким чином, використання пристроїв і приладів, що ґрунтуються на явищах, не встановлених наукою, є неприпустимим[15]. На цей час, ні штучний інтелект, ні «ChatGPT» як такий, не є достатньо дослідженими з точки зору безпеки та етичності використання, оскільки не є відомими алгоритми за якими він працює, де зберігається отримана в результаті використання інформація та хто є її розпорядником, так само як і невідомо хто тренує ці системи та з якою метою, наскільки є можливість впливу на цю інформацію. Тому на цей час неможливе цілковите покладання на «ChatGPT» у судово-експертній діяльності, як і використання його для завантаження та аналізу даних також є недопустимим через неможливість забезпечення схоронності таємниці даних, які він отримає за результатами цього дослідження. Безумовно, в умовах перевантаженості судово-експертної діяльності, особливо пов'язаної з воєнним станом, є необхідність ще більшої автоматизації процесів та впровадження цифрових технологій до діяльності, однак, таке впровадження повинно принаймні відповідати принципам законності, етичності та науковості.

Чи дійсно використання чату «ChatGPT» сторонами процесу здатне підірвати авторитет органу та довіру до нього?

Цікавим випадком, який підкреслює нагальну необхідність врегулювання питання використання штучного інтелекту, є справа, яка розглядалася у Верховному Суді України, в межах якої заявник у своїй аргументації посилався на висновки «ChatGPT» щодо роз'яснення правового поняття та вказував, що вжитий судом термін суперечить теоретичному поняттю, закріпленому в нормах матеріального права. Заявник фактично просив Верховний Суд спростувати чи підтвердити висновки, згенеровані «ChatGPT», що, на думку колегії судів, ставить під сумнів суддівський розсуд та судове тлумачення питання у рішенні, яке вже набуло статусу остаточного, а також кваліфікували такі дії як неповагу до суду та зловживання правом, вказавши, що:

1) «…навмисне чи недбале зловживання ресурсами суду, в тому числі використання штучного інтелекту без належного розуміння його можливостей, як підстава для протиставлення його висновків висновкам суду, можуть підірвати довіру до судової системи. Така поведінка суперечить меті права на звернення до суду.

10 Верховний Суд України: Апелювання до «позиції» системи штучного інтелекту «ChatGPT» у заяві про роз'яснення постанови суду касаційної інстанції є виявом неповаги до суддів та зловживанням процесуальними правам: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1566118/

11 European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment: https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-european-ethical-charter-on-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-judicial-systems-and-their-environment

12 СЮГ: Штучний інтелект і технології можуть значно допомогти у роботі суддям, але не замінити їх, – Висновок КРЄС (28 грудня 2023 р.): https://ccu.gov.ua/novyna/syug-shtuchnyy-intelekt-i-tehnologiyi-mozhut-znachno-dopomogty-u-roboti-suddyam-ale-ne

13 Шепітько, М. В. (2023). Значення штучного інтелекту для здійснення правосуддя. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи.* с. 43-45: https://elar.naiau.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/30abc9c6-98dd-410f-98c1-9cb6147e4c66/content

14 Consultative Council of European Judges opinion No. (2023): Moving forward: the use of assistive technology on the judiciary. Strasbourg, 1 December 2023: https://rm.coe.int/ccje-opinion-no-26-2023-final/1680adade7; Верховний суд України, Ухвала від 08.02.2024р. по справі № 925/200/22: https://reyestr.court.gov.ua/Review/116984639

15 *Криміналістика: підручник:* у 2 т. (2019). За ред. Шепітько, В. Ю. Т. 1, с. 40.

2) дії заявника у сукупності, зокрема апелювання до «позиції» штучного інтелекту «ChatGPT», згенерованого ним у відповідях з окремого питання, що вже розглянув суд, є виявом неповаги до суддів Верховного Суду»[16].

Також суд вказав, що використання технологій штучного інтелекту повинно здійснюватися відповідально, з дотриманням основних прав та процесуальних норм: «…учасник використовує технологію штучного інтелекту не як засіб сприяння здійсненню належного правосуддя, а навпаки – з метою заперечення (ставлення під сумнів, оскарження) вже зроблених судом висновків. Протиставлення учасником судового процесу у процесуальній заяві висновків судової палати Верховного Суду з правового питання та штучного інтелекту, що не має нормативного регулювання та науково доведеного підґрунтя для використання, як підстава для роз'яснення рішення суду, неминуче спричиняє проблеми з точки зору впливу на авторитет Верховного Суду, його судової практики та довіри до судової влади в цілому»[17].

На сьогодні в Україні не затверджені етичні стандарти та норми, які регулюють використання штучного інтелекту в судочинстві. Цією заявою з подібними доводами заявник поставив під сумнів суддівський розсуд та судове тлумачення питання у рішенні, що вже набуло статусу остаточного. Суд вказав, що позивач використовував технологію штучного інтелекту «ChatGPT» не як засіб сприяння здійсненню правосуддя, а для заперечення висновків суду. Це спричиняє проблеми з точки зору впливу на авторитет Верховного Суду та довіри до судової влади, а також є виявом неповаги до суду. Однак, з цією тезою можна погодитися частково, оскільки «провідна роль штучного інтелекту – не заміна судді у здійсненні судочинства, а лише своєрідна високотехнологічна допомога»[18]. Це певний інструмент, який може використовуватися для узагальнення великого масиву інформації, наприклад, правових позицій суду, академічної літератури, але, безумовно, слід погодитися, що критичні висновки та обґрунтування мають бути зроблені саме людиною на основі її професійного досвіду та освіти. Однак, це не позбавляє можливості послатися на використання «ChatGPT», як одного з інструментів, а не як на певне авторитетне, беззаперечне джерело надійної інформації. Дійсно, як було зазначено вище, незважаючи на потенціал технологій штучного інтелекту, їх використання у судочинстві повинно мати виважений підхід та відповідати етичним стандартам. У своєму рішенні суд посилається на рекомендації Європейської комісії з питань ефективності правосуддя та висновки КРЄС № 26 (2023) «Рухаючись вперед: використання асистивних технологій у судочинстві», що підкреслюють необхідність чіткої правової та етичної основи для використання технологій штучного інтелекту в судочинстві. Використання технологій повинно поважати природу судового процесу, не перешкоджати критичному мисленню суддів та не підмінювати їхню роль. Однак, це твердження більше стосується можливості використання судом «ChatGPT» у здійсненні правосуддя: наскільки це є правомірним та відповідає встановленим принципам. І тут слід погодитися з твердженням, що технології не повинні втручатися у сферу справедливості і не повинні знеохочувати або перешкоджати критичному мисленню суддів.

Тож, відповідаючи на питання чи дійсно звернення з проханням спростувати чи підтвердити висновки «ChatGPT» підриває суддівський розсуд та судове тлумачення, слід дійсно погодитися, що технології штучного інтелекту повинні поважати природу судового процесу та не втручатися у сферу справедливості. Проте у чинному законодавстві відсутній вичерпний перелік того, що заборонено або недопустиме для використання щодо підтвердження своїх аргументів, чи-то як інструмент аналізу. Не зрозумілим є у чому полягає процесуальне порушення норм законодавства в частині використання «ChatGPT» як інструменту аналізу рішення суду.

Більше того, відсутній усталений підхід та чіткі критерії, за якими використання ШІ учасниками судового процесу може визнаватися зловживанням процесуальними правами чи іншим порушенням. Фактично, це є першим судовим рішенням в Україні, яке надає оцінку використання «ChatGPT» одним з учасників процесу. Розвиток та впровадження технологій штучного інтелекту повинні здійснюватися з дотриманням принципів верховенства права, основних прав людини, поваги до честі й гідності, рівності перед законом і судом, прозорості, неупередженості та справедливості.

Як вже зазначалося вище, дії заявника були визнані як зловживання правом на подання заяви, оскільки подана заява є явно необґрунтованою та безпідставною. Однак, складно погодитися з такими твердженнями суду, і підтвердженням цього також є окрема думка судді з цієї суддівської колегії, на думку якої, такі висновки є передчасними, необґрунтованими та суворими[19]. На її думку, достатньо було б відмовити у задоволенні заяви про роз'яснення, не визнаючи при цьому дії позивача зловживанням процесуальними правами. Хоча Верховний Суд визнав подання заяви зловживанням процесуальними правами, сама по собі заява не містила ознак неповаги до суду або інших учасників процесу. Відсутні підстави для таких висновків, якщо така заява спрямована на уточнення окремих висновків суду та не мала принизливих чи образливих висловлювань.

Цей аналіз підкреслює необхідність обережного підходу до використання технологій штучного інтелекту у судочинстві та забезпечення належного дотримання процесуальних норм для підтримання авторитету судової влади та довіри до системи правосуддя.

16 Верховний суд України, Ухвала від 08.02.2024р. по справі № 925/200/22: https://reyestr.court.gov.ua/Review/116984639

17 Верховний суд України, Ухвала від 08.02.2024р. по справі № 925/200/22: https://reyestr.court.gov.ua/Review/116984639

18 Матуєлене, С., Шевчук, В., Балтрунене, Ю. (2022). Штучний інтелект в діяльності органів правопорядку та юстиції: вітчизняний та європейський досвід. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики.* Вип. 4 (29), с. 12-46.

19 Верховний Суд України. Окрема думка від 08.02.2024р. по справі №925/200/22: https://reyestr.court.gov.ua/Review/117074064

Висновки

Стрімкий розвиток цифрових технологій і систем штучного інтелекту істотно впливає на судову, правоохоронну та експертну діяльність. Умови воєнного часу посилюють актуальність та впровадження цифровізації та технологій штучного інтелекту в криміналістичну діяльність. Ці процеси часто випереджають правове регулювання та мають вирішальне значення для вирішення проблем фізичної небезпеки та вимушеної міграції судово-медичних експертів, спричинених ракетними атаками. Однак, проведений аналіз продемонстрував недостатність нормативно-правового регулювання використання штучного інтелекту під час досудового розслідування, судово-експертного дослідження та в судочинстві, тому для кращого забезпечення етичного використання «ChatGPT» та інших інструментів ШІ необхідна чітка правова та етична основа для використання технологій штучного інтелекту. Особливо, коли мова йде про кримінальний процес та певні стандарти, дотримання яких є критично важливим для того, щоб докази були враховані судом та не визнані недопустимими, до прикладу, використовуючи концепцію «плодів отруєного дерева». Тобто, в Україні відсутні спеціальні закони, які б регулювали використання інформації, згенерованої штучним інтелектом. Поточні стратегічні документи наголошують на розвитку існуючих технологій, але не стосуються впровадження нових або необхідної правової бази.

Адже вбачаються перспективи використання штучного інтелекту з метою оптимізації операційних процесів, такі як пошук за ключовими словами у великих наборах даних, а також аналіз текстів, відео та зображень. Також відзначається потенціал ШІ для посилення інформаційно-аналітичного забезпечення судово-експертної діяльності, але з обов'язковим дотриманням прав людини, честі і гідності, а також таких принципів, як верховенство права, рівність перед законом, пропорційність, прозорість, неупередженість і справедливість. Це забезпечує відповідність інноваційних технологій високим стандартам і підвищує ефективність експертних установ.

„CHATGPT" AND ITS ROLE IN EXPERT ACTIVITY

Kateryna Latysh

Summary

In light of the European Parliament's adoption of the world's first law on artificial intelligence, the need to discuss its implementation in forensic activities is substantial and more than urgent. This is primarily due to the challenges arising from ensuring security, adherence to fundamental rights, and the rule of law. The article analyzes the state of legal regulation of artificial intelligence in Ukraine and abroad in the context of forensic science, as well as identifying directions for its effective creation, considering extraordinary challenges and the necessity of implementation in the investigation process and forensic activities to automate and optimize certain processes.

The article analyzes the impact of the rapid development of digital technologies and the implementation of artificial intelligence systems on judicial, forensic, and law enforcement activities, especially under martial law conditions. It considers the first case of judicial review and court assessment of one party's use of artificial intelligence ChatGPT to substantiate its arguments.

The research results showed that under extraordinary and martial law conditions, the issues of digitalizing forensic activities and using artificial intelligence technologies become even more relevant and are being intensively implemented, at times outpacing legal regulation. These processes are also associated with the physical dangers posed by missile attacks and the forced migration of forensic experts. Artificial intelligence can become an important tool for optimizing forensic activities, particularly for searching keywords in large volumes of information and analysing texts, videos, and photo images. It is proposed to use artificial intelligence for information-analytical and reference support for forensic experts' activities, creating specialised educational information systems, as well as for data analysis to identify patterns characteristic of propaganda messages. Existing judicial practices regarding the use of ChatGPT and artificial intelligence are also analysed.

Adhering to the principles of the rule of law, fundamental human rights, respect for honour and dignity, equality before the law and the court, proportionality, adversarial proceedings, transparency, impartiality, and fairness are key when using artificial intelligence in judicial and forensic activities. This will ensure that innovative technologies meet high standards and the efficiency of expert institutions' work.

Key words: artificial intelligence, ChatGPT, judicial and forensic activities.

„CHATGPT“ IR JO VAIDMUO EKSPERTŲ VEIKLOJE

Kateryna Latysh

Santrauka

Europos Parlamentui priėmus pirmąjį pasaulyje dirbtinio intelekto įstatymą, poreikis aptarti jo taikymo teismo ekspertizėje klausimą yra svarbus ir daugiau nei neatidėliotinas. Taip yra visų pirma dėl iššūkių, kylančių siekiant užtikrinti saugumą, pagarbą pagrindinėms teisėms ir teisinės valstybės principą. Straipsnyje analizuojama dirbtinio intelekto teisinio reguliavimo būklė Ukrainoje ir užsienyje kriminalistikos mokslo kontekste ir nustatomos sritys, kuriose jis galėtų būti efektyviai kuriamas, atsižvelgiant į ypatingus iššūkius ir poreikį jį įdiegti į tyrimo ir kriminalistinės veiklos procesą, siekiant automatizuoti ir optimizuoti tam tikrus procesus.

Straipsnio tikslas – išanalizuoti sparčios skaitmeninių technologijų plėtros ir dirbtinio intelekto sistemų diegimo poveikį teismų, ekspertų ir teisėsaugos institucijų veiklai, ypač karo padėties sąlygomis. Autorė nagrinėja pirmąjį teismo proceso atvejį ir teismo vertinimą, kaip viena iš šalių, siekdama pagrįsti savo argumentus, naudojo dirbtinį intelektą ChatGPT.

Tyrimo rezultatai parodė, kad nepaprastosios padėties ir karo padėties kontekste kriminalistinės veiklos skaitmeninimo ir dirbtinio intelekto technologijų naudojimo problemos tampa dar aktualesnės ir yra intensyviai įgyvendinamos, kartais viršijant teisinį reguliavimą. Šie procesai taip pat susiję su fizinio pavojaus, kurį sukelia raketų atakos ir priverstinė teismo ekspertų migracija, buvimu. Dirbtinis intelektas gali tapti svarbia priemone optimizuojant teismo ekspertizės procesus, ypač ieškant raktinių žodžių dideliame informacijos kiekyje, analizuojant tekstus, vaizdo įrašus ir nuotraukas. Dirbtinį intelektą siūloma naudoti informacinei, analitinei pagalbai kriminalistikos ekspertams, specializuotoms informacinėms ir edukacinėms sistemoms kurti, taip pat duomenų analizei, siekiant nustatyti propagandiniams pranešimams būdingus dėsningumus. Straipsnyje taip pat analizuojama esama teismų praktika, susijusi su ChatGPT ir dirbtinio intelekto naudojimu.

Naudojant dirbtinį intelektą teismų ir ekspertų veikloje svarbiausia laikytis teisinės valstybės, pagrindinių žmogaus teisių, pagarbos garbei ir orumui, lygybės prieš įstatymą ir teismą, proporcingumo, šalių konkurencingumo, skaidrumo, nešališkumo ir teisingumo principų. Taip bus užtikrinta, kad inovatyvių technologijų naudojimas atitiktų aukštus standartus, o ekspertinės institucijos būtų veiksmingos.

Raktiniai žodžiai: dirbtinis intelektas, ChatGPT, teisminis bylos tyrimas ir teismo eksperto veikla.

KRIMINALISTIKA IR TEISMO EKSPERTOLOGIJA: MOKSLAS, STUDIJOS, PRAKTIKA

XX

CRIMINALISTICS AND FORENSIC EXPERTOLOGY: SCIENCE, STUDIES, PRACTICE

RECENZUOJAMŲ MOKSLINIŲ STRAIPSNIŲ RINKINYS
A COLLECTION OF PEER-REVIEWED SCIENTIFIC ARTICLES

Mykolo Romerio universitetas

LIETUVOS TEISMO EKSPERTIZĖS CENTRAS

LIETUVOS KRIMINALISTŲ DRAUGIJA

POLSKIE TOWARZYSTWO KRYMINALISTYCZNE

KRIMINALISTIKA IR TEISMO EKSPERTOLOGIJA: MOKSLAS, STUDIJOS, PRAKTIKA

XX

CRIMINALISTICS AND FORENSIC EXPERTOLOGY: SCIENCE, STUDIES, PRACTICE

RECENZUOJAMŲ MOKSLINIŲ STRAIPSNIŲ RINKINYS
A COLLECTION OF PEER-REVIEWED SCIENTIFIC ARTICLES

2024
VILNIUS

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale *ibiblioteka.lt*

Recenzentai • Reviewers

Prof. habil. dr. **Ella Simakova-Efremian** (Ukraina • Ukraine)
Prof. habil. dr. **Marek Leśniak** (Lenkija • Poland)

Mokslo-redakcinis komitetas • Scientific-editorial committee

prof. dr. **Henryk Malewski** (Lietuva • Lithuania) – pirmininkas • chairman
dr. **Bartosz Błaszczak** (Lenkija • Poland)
prof. dr. **Thomas Gundlach** (Vokietija • Germany)
prof. dr. **Marek Fryštak** (Čekija • Czechia)
prof. habil. dr. **Mieczysław Goc** (Lenkija • Poland)
doc. dr. **Andrej Gorbatkov** (Lietuva • Lithuania)
prof. dr. **Gabrielė Juodkaitė-Granskienė** (Lietuva • Lithuania)
prof. dr. **Vidmantas Egidijus Kurapka** (Lietuva • Lithuania)
prof. dr. **Vaclav Krajnik** (Slovakija • Slovakia)
prof. dr. **Pavlos Kipouras** (Graikija • Greece)
dr. **Paweł Łabuz** (Lenkija • Poland)
doc. dr. **Annika Lall** (Estija • Estonia)
dr. **Irena Malinowska** (Lenkija • Poland)
prof. dr. **Snieguolė Matulienė** (Lietuva • Lithuania)
dr. **Giedrius Mozūraitis** (Lietuva • Lithuania)
prof. dr. **Darko Maver** (Slovėnija • Slovenia)
prof. dr. **Josef Meteńko** (Slovakija • Slovakia)
doc. dr. **Elita Nīmande** (Latvija • Latvia)
prof. habil. dr. **Valery Shepitko** (Ukraina • Ukraine)
prof. dr. **Branislav Simonović** (Serbija • Serbia)
prof. dr. **Jiři Straus** (Čekija • Czechia)
prof. habil. dr. **Valerij Tishchenko** (Ukraina • Ukraine)
prof. habil. dr. **Tadeusz Tomaszewski** (Lenkija • Poland)
prof. habil. dr. **Olesia Vashchuk** (Ukraina • Ukraine)
prof. habil. dr. **Józef Wójcikiewicz** (Lenkija • Poland)

Sudarytojai • Compilers

Prof. dr. **Gabrielė Juodkaitė-Granskienė**
Dr. **Giedrius Mozūraitis**

© Mykolo Romerio universitetas, Lietuvos teismo ekspertizės centras, Lietuvos kriminalistų draugija, Lenkijos kriminalistų draugija, Vilnius, 2024
ISSN 2783-7068